# BOSHLANG'ICH SINFLARDA ONA TILI DARSLARIDA MUSTAQIL ISHLARNI TASHKIL ETISH METODIKASI

***Jumayeva Feruza***
*Nizomiy nomidagi ÒzMPU 1-bosqich magistranti*
*Ilmiy rahbar:**Nuradilova Aselxan Dilshodxòja qizi***
*Pedagogika fanlari falsafa doktori(PhD)v.b dotsent*

***Annotatsiya.*** *Ushbu tezis boshlang'ich sinf o'quvchilarida ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etishning metodik jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot davomida o'quvchilarning mustaqil faoliyat ko'nikmalarini shakllantirish, ularni rag'batlantirish va baholashning samarali usullari tahlil qilindi. Tezisda pedagogik metodlar, interfaol texnologiyalar va diferensial yondashuvlar orqali ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etish amaliyoti yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning ona tili darslarida mustaqil ishlash jarayonidagi xatolar va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari ikki jadval orqali tasvirlangan.*

***Kalit so'zlar:*** *boshlang'ich sinflar, ona tili darslarida mustaqil ish, pedagogik metodika, differensial yondashuv, interfaol texnologiya, o'quv faoliyati, baholash, rag'batlantirish.*

## KIRISH

Boshlang'ich ta'lim jarayonida ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etish muhim pedagogik masala hisoblanadi. Ona tili darslarida mustaqil ish o'quvchining faolligini oshiradi, mustaqil fikrlash va mas'uliyat tuyg'usini shakllantiradi. Shuningdek, o'quvchilarda vaqtni samarali boshqarish, topshiriqlarni tartib bilan bajarish va o'z bilimini mustahkamlash qobiliyati rivojlanadi. Bugungi kunda pedagogika olamida o'quvchilarning ona tili darslarida mustaqil ishlarini tashkil etish, ularni metodik jihatdan to'g'ri yo'naltirish masalasi ustuvor ahamiyatga ega. Shu sababli, pedagogik amaliyotda o'quvchilarni ona tili darslarida mustaqil ishga jalb qilish, ularni rag'batlantirish va baholash tizimi sifatida mustahkam metodik asoslarni ishlab chiqish talab etiladi[1].

Ona tili darslarida mustaqil ishning samaradorligi o'quvchilarning individual xususiyatlariga, qiziqishlariga, bilim darajasiga va psixologik holatiga bog'liq. Shu sababli pedagoglar diferensial yondashuv va interfaol metodlardan keng

[1] Tursunov D. Pedagogik kuzatuv va baholash metodlari. — Toshkent: Fan, 2016. — B. 105.

foydalanishlari zarur. Bu esa o‘z navbatida, darsning sifatini oshirishga, o‘quvchilarda o‘zini anglash va o‘z bilimini baholash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

**ASOSIY QISM**

Pedagogika olamida ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etish borasida bir qancha tadqiqotlar mavjud. Masalan, A. K. Safarov (2010) boshlang’ich sinflarda ona tili darslarida mustaqil ishni tashkil etish metodikasini o‘rganib, o‘quvchilarning faolligi va o‘z-o‘zini boshqarish ko‘nikmalarini oshirishda interfaol texnologiyalarning samaradorligini qayd etgan[2]. Shuningdek, N. N. Madraximova o‘quvchilarda differensial yondashuv asosida ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etish metodlarini tavsiflagan va ularning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda topshiriqlarni shakllantirishni taklif qilgan[3]

Metodologik nuqtai nazardan, ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etishda quyidagi tamoyillar hisobga olinadi: topshiriqlarni qiyinlik darajasi bo‘yicha differensiallash, o‘quvchining individual qiziqishlarini hisobga olish, interfaol metodlar orqali bilimlarni mustahkamlash, va baholash tizimini aniq belgilash. Tadqiqot metodlari sifatida pedagogik kuzatuv, so‘rovnomalar, testlar va eksperimentlar qo‘llanildi. Shu orqali o‘quvchilarning ona tili darslarida mustaqil ishlarni bajarishdagi muvaffaqiyat ko‘rsatkichlari tahlil qilindi.

Boshlang‘ich sinflarda ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etish – bu o‘quvchilarning nutqini rivojlantirish, lug‘at boyligini oshirish, fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishning muhim vositasidir. Mustaqil ishlar orqali o‘quvchilar dars jarayonida faqat passiv ravishda ma’lumot qabul qilmay, balki o‘z bilimlarini mustaqil tarzda qo‘llash, fikrini tizimli ifodalash va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish imkoniga ega bo‘ladi. Shu bois, mustaqil ishlarni samarali tashkil etish metodikasi boshlang‘ich sinflarda pedagogik jarayonning asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi.

Mustaqil ishlar pedagogik jihatdan o‘quvchining individual faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ular orqali o‘quvchi dars mavzusini o‘zlashtirish jarayonida faol ishtirok etadi, bilganlarini amaliyotda qo‘llaydi va o‘z xatolarini tahlil qiladi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, mustaqil ishlar o‘quvchilarda quyidagi ko‘nikmalarni rivojlantiradi:

**Fikrlash va tahlil qilish qobiliyati:** Mustaqil ishlar o‘quvchilarga o‘rganilgan mavzuni o‘zlashtirish, matnlarni tahlil qilish, so‘z va iboralarni to‘g‘ri ishlatish imkonini beradi.

[2] Safarov A. K. Boshlang’ich sinf pedagogikasi. — Toshkent: O‘qituvchi, 2010. — B. 112
[3] Madraximova N. N. Boshlang’ich sinflarda ta’lim metodikasi. — Namangan: Fan va Ta’lim, 2015. — B. 87

**Ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish:** Mustaqil ishlar orqali o‘quvchilar hikoya tuzish, insho yozish, she’r va dialoglar yaratish kabi ijodiy faoliyat bilan shug‘ullanadi.

**Shaxsiy mas’uliyatni oshirish:** O‘quvchi o‘z vaqtini boshqaradi, ishni belgilangan muddatda bajarishga harakat qiladi, bu esa shaxsiy intizom va mas’uliyatni rivojlantiradi.

Shuningdek, mustaqil ishlar o‘quvchilarda mustaqil o‘qish va o‘z bilimlarini mustahkamlash odatini shakllantiradi, bu esa uzoq muddatli pedagogik jarayonlarda ularning bilimlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Mustaqil ishlarni tashkil etishda o‘quvchilarning yosh xususiyatlari, didi va qobiliyatlari hisobga olinishi kerak.

Boshlang‘ich sinflarda ona tili darslarida mustaqil ishlarni samarali tashkil etish bir nechta metodik usullar orqali amalga oshiriladi:

**Savol-javob va topshiriq usuli:** O‘quvchilarga matn bo‘yicha savollar berish, ularni tahlil qilish va javoblarni yozma shaklda ifodalash. Masalan, hikoya matnini o‘qib, undagi asosiy voqealarni ajratib ko‘rsatish, qahramonlar xarakterini tavsiflash.

**Ijodiy yozma ishlar:** Insho, hikoya, she’r yoki dialog yaratish topshiriqlari orqali o‘quvchilarning so‘z boyligini, grammatika qoidalarini qo‘llash va fikrini erkin ifodalash qobiliyatini rivojlantirish. Shu usul orqali o‘quvchilar o‘z fikrini erkin va mustaqil tarzda shakllantiradi.

**Guruh va juftlikdagi mustaqil ishlar:** Ba’zi mustaqil vazifalar guruhda yoki juftlikda bajariladi. Bu o‘quvchilarda hamkorlik, muloqot va fikr almashish qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, matndan olingan savollarga javob berish, hikoya davomini yaratish yoki so‘z o‘yinlari orqali lug‘atni mustahkamlash.

Mustaqil ishlarni tashkil etishda darsning maqsadi va mavzusi aniq belgilanishi, topshiriqlarni murakkablik darajasi o‘quvchilar yoshiga mos bo‘lishi va baholash mezonlari oldindan aniqlangan bo‘lishi zarur. Shu bilan birga, o‘qituvchi mustaqil ish jarayonini kuzatib borishi, o‘quvchilarga zarur yordam va maslahatlar berishi lozim.

Shuningdek, tajriba davomida o‘quvchilarga baholash tizimi joriy etildi. Ular o‘z ishlari natijalarini baholash orqali o‘z kamchiliklarini aniqlash va o‘rganish jarayonini optimallashtirish imkoniyatiga ega bo‘ldilar.

**XULOSA**

Boshlang’ich sinflarda ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etish pedagogik jarayonning muhim qismi hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilarning ona tili darslarida mustaqil ishga bo‘lgan faolligi interfaol metodlar, differensial yondashuv va individual topshiriqlar orqali oshadi. Ona tili darslarida mustaqil ishlarni to‘g‘ri tashkil etish orqali o‘quvchilarda mas’uliyat, o‘zini baholash va o‘zini rivojlantirish ko‘nikmalari shakllanadi.

Shuni ta’kidlash joizki, pedagogning vazifasi faqat topshiriqlarni berishdan iborat emas, balki o‘quvchilarning faoliyatini doimiy kuzatib borish, ularni rag‘batlantirish, xatolarini tahlil qilish va tuzatish imkoniyatlarini yaratishdan iborat. Shu orqali o‘quvchilar mustaqil fikrlashni o‘rganadilar va o‘z bilimlarini amaliyotda qo‘llashga tayyor bo‘ladilar.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etishda eng samarali usullar quyidagilar hisoblanadi: topshiriqlarni differensiallash, interfaol metodlarni qo‘llash, o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish va baholash tizimini doimiy takomillashtirish. Bu yondashuvlar pedagogik amaliyotda keng qo‘llanilishi va o‘quvchilarning ona tili darslarida mustaqil ishini rag‘batlantirishi mumkin.

Shuningdek, kelgusida ona tili darslarida mustaqil ishlarni tashkil etish bo‘yicha qo‘shimcha tadqiqotlar o‘quvchilarning psixologik xususiyatlari, motivatsiya darajasi va o‘quv jarayonidagi shaxsiy rivojlanishini hisobga olgan holda olib borilishi lozim. Shu yo‘l bilan pedagogik jarayon yanada samarali va o‘quvchilarga qiziqarli bo‘ladi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Safarov A. K. Boshlang’ich sinf pedagogikasi. — Toshkent: O‘qituvchi, 2010. — B. 112.
2. Madraximova N. N. Boshlang’ich sinflarda ta’lim metodikasi. — Namangan: Fan va Ta’lim, 2015. — B. 87.
3. Xolmatov B. Sh. Pedagogik texnologiyalar va boshlang’ich sinf. — Toshkent: Sharq, 2012. — B. 95.
4. Karimova S. O. Ta’lim jarayonida o‘quvchilarning ona tili darslarida mustaqil ishlashini rivojlantirish. — Samarqand: Fan, 2018. — B. 78.
5. Qodirov R. P. Boshlang’ich sinf pedagogikasi: nazariya va amaliyot. — Toshkent: O‘qituvchi, 2014. — B. 120.
6. Tursunov D. Pedagogik kuzatuv va baholash metodlari. — Toshkent: Fan, 2016. — B. 105.